

LANDHUIS OCKENBURGH

Gemeente Den Haag

*BUREAUONDERZOEK ARCHEOLOGISCHE
WAARDEN EN INVENTARISEREND
VELDONDERZOEK-BORINGEN*

Afdeling Archeologie

Dienst Stadsbeheer

Rapport nummer 0808

Administratieve gegevens

Projectcode:	OCK08h
Gemeente:	Den Haag
Toponiem:	Landhuis Ockenburgh
Coördinaten:	74840/452372
OM-nummer:	26702
Opdrachtgever:	Nova Vastgoed Ontwikkeling en Dienst Stedelijke Ontwikkeling
Uitvoerder:	Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer Gemeente Den Haag
Bevoegd gezag:	Gemeente Den Haag
Datum veldwerk:	januari 2008
Datum rapportage:	april 2008
Autorisatie:	Corien Bakker
Beheer en plaats documentatie:	Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag, Spui 70 Den Haag

Colofon

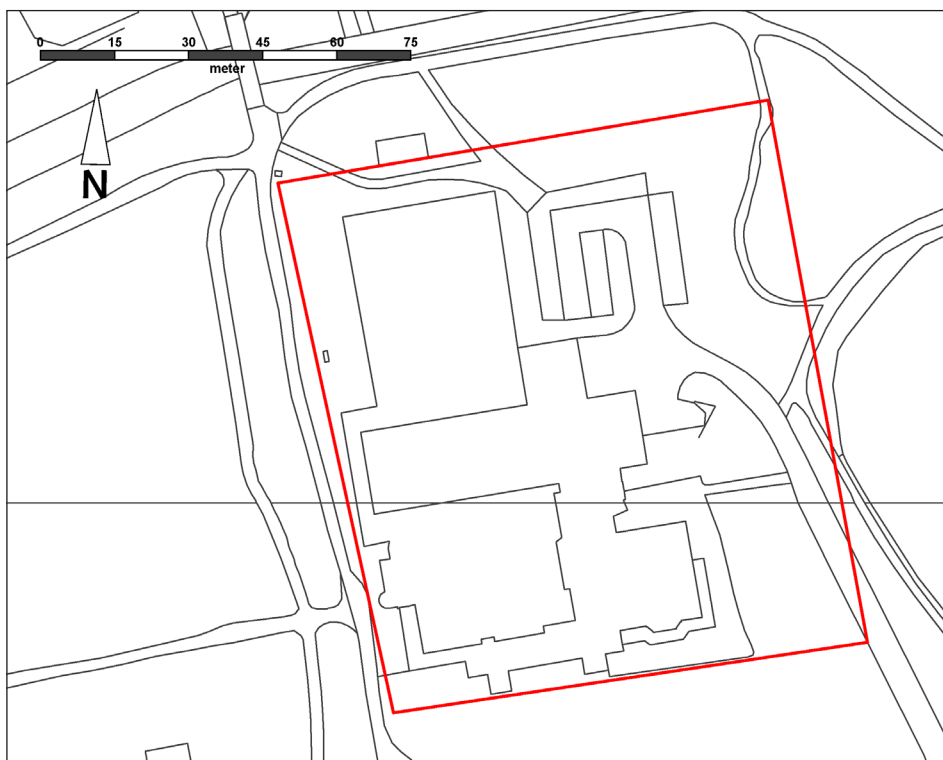
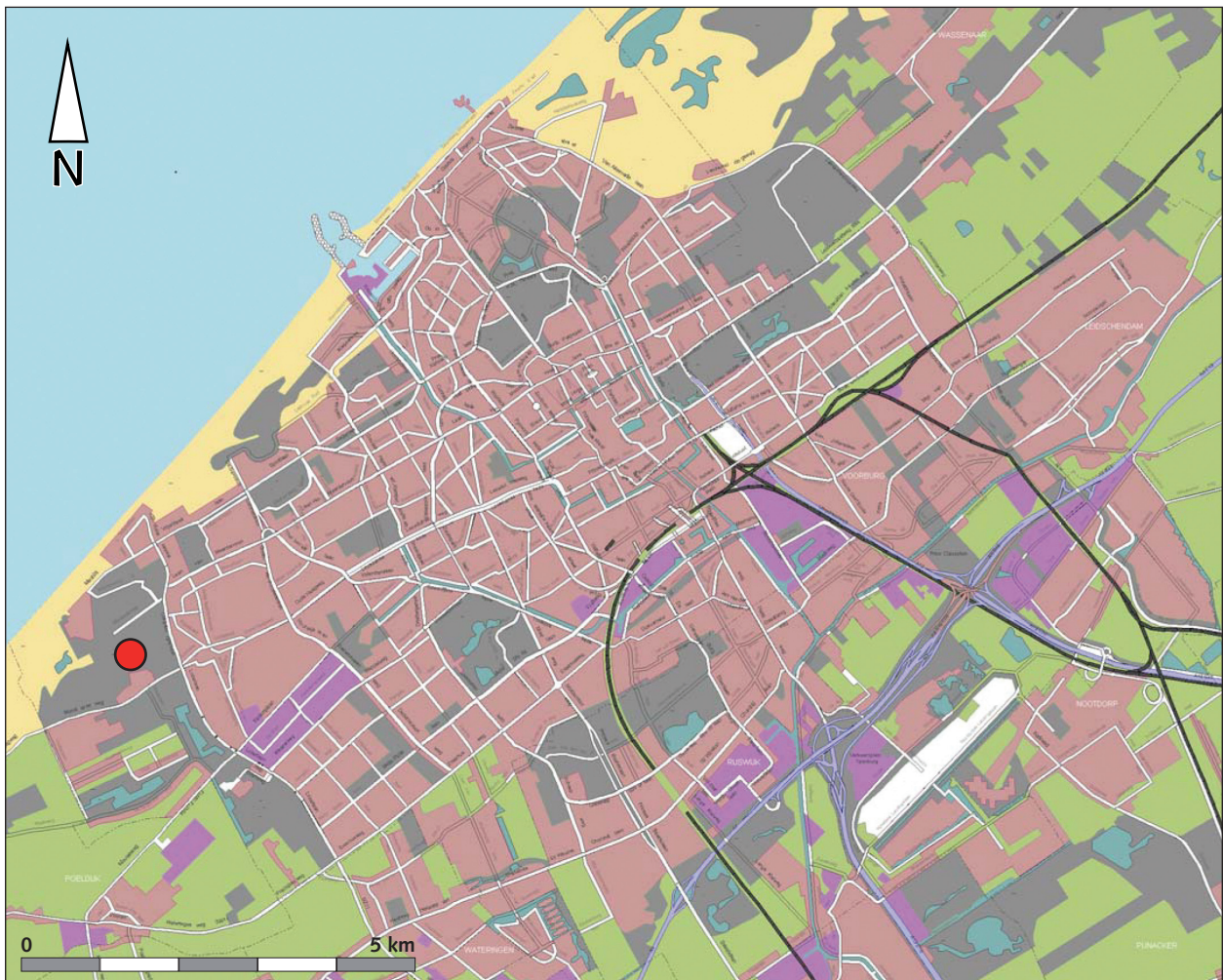
Onderzoek:	Landgoed Ockenburgh. Gemeente Den Haag. Bureauonderzoek Archeologische waarden en Inventariserend Veldonderzoek-boringen
Auteur:	Y.M. Boonstra en E.C. Rieffe
Uitgave:	Afdeling Archeologie Dienst Stadsbeheer gemeente Den Haag
Rapportnummer:	0808

Den Haag, 2008

ISBN: 978-90-75073-63-8

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Geologie	7
2.2 Archeologie en cultuurhistorie	7
2.3 Recente geschiedenis en verstoringen	8
2.4 Huidige en toekomstige situatie	9
2.5 De gespecificeerde archeologische verwachting	9
3 Het booronderzoek	11
3.1 Doelstelling en methode	11
3.2 Resultaten en interpretatie	12
3.3 Beantwoording onderzoeksvragen	15
4 Conclusies en selectieadvies	16
Literatuur- en bronnenlijst	17
Bijlage 1 Archeologische perioden	18
Bijlage 2a Boorstaten archeologisch onderzoek	19

Afb. 1 Plangebied en locatie in Den Haag.

1 Inleiding

Nova Vastgoed Ontwikkeling heeft samen met Dienst Stedelijke Ontwikkeling (DSO) bouwplannen ontwikkeld voor de bouw van een congreshotel op landgoed Ockenburgh (afb. 1). Hiertoe zal de aanbouw uit de jaren zeventig gesloopt worden. Tevens wordt er een ondergrondse parkeergarage aangelegd.

Het te ontwikkelen gebied is gelegen op een strandwal en heeft derhalve archeologische potentie. Daarom heeft de afdeling Archeologie van de Dienst Stadsbeheer opdracht gekregen van DSO voor het uitvoeren van een vooronderzoek in het gebied. Deze bestaat uit een Bureauonderzoek (BO) en een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van karterende boringen (IVO-b). Dit om op een zo efficiënt mogelijke wijze de eventueel aanwezige archeologische waarden in beeld te brengen.

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Dit resulteert in een gespecificeerd verwachtingsmodel, op basis waarvan een aanbeveling kan worden gedaan ten aanzien van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en/of inrichtingsmaatregelen.

Door middel van het IVO-b wordt op non-destructieve manier getoetst of het verwachtingsmodel klopt. Dit leidt tot een zogenaamde terreinwaardering en een selectieadvies. Concreet betekent dit dat er geadviseerd wordt of het terrein al dan niet verder archeologisch onderzocht dient te worden.

Het BO en het IVO-b zijn uitgevoerd conform de eisen van de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1. Daarnaast heeft de afdeling Archeologie de beschikking over een opgravingsvergunning conform Artikel 4 van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid, waardoor ze gerechtigd is om een IVO-b uit te voeren.

Het rapport is als volgt ingedeeld:

Eerst worden in het hoofdstuk Bureauonderzoek de bekende en verwachte archeologische waarden besproken in combinatie met de historische situatie en mogelijke verstoringen op basis waarvan een verwachtingsmodel wordt opgesteld. Vervolgens wordt ingegaan op de uitvoering en de resultaten van het IVO-b. Conclusies gevolgd door een selectieadvies vormen de afsluiting van het rapport. De boorgegevens zijn te vinden in de bijlage.

Legenda

	Plangebied		Geologie
	Vindplaatsen		Laag van Den Haag > 2m, op Hollandveenlaag en oudere afzettingen
			Hollandveen op Laag van Voorburg
			Laag van Voorburg, eventueel afgedekt met Gantellaag

Afb. 2 Uitsnede uit de Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk met plangebied. Daarnaast worden de archeologische vindplaatsen aangegeven.

2 Bureauonderzoek

Het onderzoeksgebied is gelegen op het Landgoed Ockenburgh. Het betreft het terrein van het huidige landhuis en de jeugdherberg en beslaat circa 1,2 hectare (afb. 1).

2.1 Geologie

Volgens de Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk is het onderzoeksgebied gelegen op een brede strandwal, bestaande uit afzettingen die tot de Laag van Voorburg (voorheen Oude Duinen) gerekend worden (afb. 2).¹ Deze laag wordt gevormd door duinzanden in de vorm van doorlopende strandwallen met een relatief klein reliëf. Het terrein is niet of nauwelijks afgedekt met stuifzanden, behorend tot de Laag van Den Haag.

2.2 Archeologie en cultuurhistorie

De concept Archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente Den Haag geeft een archeologische verwachting aan voor het plangebied. Dit hangt rechtstreeks samen met de geologische opbouw. Strandwallen vormden van oudsher de hogere en daardoor drogere delen in het landschap en waren derhalve uitermate geschikt voor bewoning. Op de oudst bewaard gebleven strandwallen, gelegen in Rijswijk en Voorburg, is bewoning uit het neolithicum aangetroffen. Op jongere strandwallen, waaronder de strandwal waarop het onderzoeksgebied is gelegen, is de vroegste bewoning van jongere datum (bronstijd of ijzertijd).² Binnen het plangebied zijn geen archeologische vondsten gedaan. In de directe omgeving ten westen en ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn vindplaatsen aangetroffen uit de bronstijd, ijzertijd, Romeinse tijd en middeleeuwen (afb. 2), voornamelijk in de vorm van nederzettingsterreinen en/of akkerarealen. Zo bevindt zich circa 150 m westelijk een ijzertijdvindplaats.³ Iets verderop, noordwestelijk, op het terrein van het Kijkduinpark bevindt zich een grote vindplaats met archeologische waarden uit de ijzertijd, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen.⁴ Op het golfterrein van Ockenburgh bevindt zich een Romeinse vindplaats.⁵

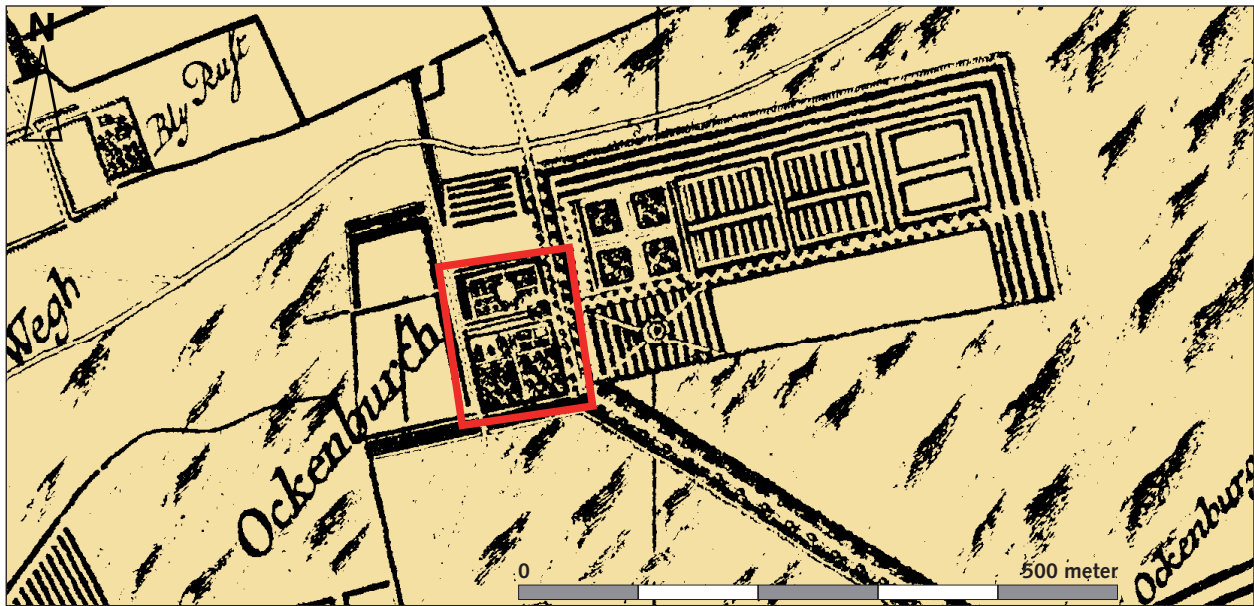
1 Vos, Rieffe en Bulten 2007.

2 Voor een overzicht van de archeologische perioden en bijbehorende dateringen zie bijlage 1.

3 Waarneming door de gemeente Den Haag in 1995. Het betreft hier vindplaats nr. 113 (Van Veen en Waasdorp 2000).

4 De Romeinse vindplaats is deels opgegraven door Holwerda, destijds werkzaam bij het RMO, in de jaren 1930-1936 en door de afdeling Archeologie in 1987 en in 1993-1997. Laatstgenoemde heeft toen ook de ijzertijd en vroegmiddeleeuwse vindplaats onderzocht (Kersing en Waasdorp 1993, 1995 en 1996). In de jaren zestig van de vorige eeuw werden daarnaast nog prehistorische scherven door particulieren waargenomen in ongestoorde bodemlagen. Het betreft hier vindplaats nr. 12 (Van Veen en Waasdorp 2000).

5 Tijdens karteringen in de periode 1920-1930 zijn door Pabon, werkzaam voor de gemeente Den Haag, aardewerk aangetroffen. In 1994 is door de AWN een proefopgraving uitgevoerd. Het betreft hier vindplaats nr. 10 (Van Veen en Waasdorp 2000).

Afb. 3 Uitsnede uit de kaart van Kruikius van 1712 met plangebied.

Zuidelijk en zuidwestelijk van het onderzoeksgebied, aan de Monsterseweg, bevinden zich tenslotte vindplaatsen uit het late neolithicum, bronstijd en/of ijzertijd⁶ respectievelijk ijzertijd en late middeleeuwen.⁷

Het onderzoeksgebied kent een rijk verleden voor wat betreft de nieuwe tijd. Het vormt onderdeel van landgoed Ockenburgh, dat is gesticht door Jacob Westerbaen rond 1650. Hierbij werd het landhuis vermoedelijk op de plaats van een eerdere boerderij gebouwd. De status van dit landgoed wordt duidelijk op de historische kaart van Kruikius uit 1712 (afb. 3). Hierop wordt het 17de eeuwse landhuis omgeven door een uitgebreid landschapspark.

2.3 Recente geschiedenis en verstoringen

Vanaf de 19de eeuw is het landhuis onderhevig geweest aan diverse ver- en aanbouwingen, die de bodem mogelijk hebben verstoord. Zo wordt het landhuis in 1851 opnieuw opgetrokken in neo-classicistische stijl en in 1889 in dezelfde stijl verbouwd en uitgebreid. Ook in de 20ste eeuw vinden er diverse bouwactiviteiten plaats rondom het landhuis. Zo wordt circa 1974 aan de noordzijde een uitgebreide nieuwe aanbouw gerealiseerd. De oudere langgerekte aanbouw aan de noordzijde verdwijnt hierbij. Vanaf 1946 tot 1998 deed het complex dienst als jeugdherberg.⁸

Andere bodemverstorende activiteiten vormen de zandafgravingen, die eind negentiende, begin twintigste eeuw op het landgoed hebben plaatsgevonden. De vaarten op het terrein, waarvan een deel bewaard is gebleven, werden gebruikt om het zand van de ontginning af te voeren.⁹ Het landhuis ligt thans op een verhoging, waarvan het maaiveld maximaal is gelegen op circa

6 Het betreft hier twee waarnemingen vlak bij elkaar gedaan door een particulier in 1968 en door de gemeente Den Haag in 1990. Het betreft hier vindplaats nummer 46 (Van Veen en Waasdorp 2000).

7 Naast een waarneming in 1990, werd hier door de gemeente Den Haag in 2004 een opgraving uitgevoerd (Bulten 2005, p. 196). Het betreft hier vindplaats nummer 93 (Van Veen en Waasdorp 2000).

8 Koopmans 2000, p. 53-55.

9 Koopmans 2000, p. 55.

3,10 m + NAP. Richting het noorden daalt het terrein sterk tot iets onder 1 m + NAP. Op grond hiervan lijkt het noordelijke deel van het onderzoeksgebied afgezaagd. De NAP-waarden liggen echter nog allemaal boven de minimumhoogte vanaf 0,50 m + NAP waarop volgens de huidige inzichten archeologie zou kunnen worden aangetroffen.

Overige bodemverstoringen in de vorm van zware verontreinigingen zijn niet bekend. Wel is uit een milieuonderzoek in 1995 gebleken dat de bovengrond (0-0,5 m – maaiveld) licht verontreinigd is met lood, zink, minerale olie en PAK. De ondergrond is niet verontreinigd met deze stoffen. Dit heeft verder geen invloed op de archeologische waarden.¹⁰

2.4 Huidige en toekomstige situatie

Thans bestaat het gebouwencomplex uit het oorspronkelijke landhuis uit 1851 met bijbehorende langwerpige westvleugel. Hierachter bevindt zich de modernere bebouwing uit de jaren zeventig van de vorige eeuw. Het is de bedoeling om deze modernere bebouwing te slopen, waarna evenwijdig aan het landhuis twee nieuwe vleugels worden toegevoegd, die door middel van verbindingsgangen zijn verbonden met elkaar en met het landhuis.

De te bouwen vleugels zullen lager liggen dan het landhuis. Het vloerniveau komt minimaal op 0,24 m - NAP te liggen. De meest zuidelijke vleugel wordt onderkelderd door een éénlaagse parkeergarage. Ter hoogte van de parkeerkelder wordt de grond tot tenminste 2,94 m - NAP ontgraven. Deze vleugel inclusief kelder zal voor een groot deel komen te liggen op de locatie van de te slopen bebouwing.

De meest noordelijke vleugel wordt aangelegd op een thans onbebouwd deel. De funderingsdiepte is onbekend. De liftschacht zal op circa 1,59 m - NAP komen.

Momenteel zijn alle maaiveldwaarden hier ruim gelegen boven 0 m + NAP. Dit betekent dat een grote hoeveelheid grond ontgraven wordt. Al concluderend kan gesteld worden dat met het grondverzet dat nodig is voor de bouw van de twee vleugels de bodem tot grote diepte verstoord wordt, tot ruim voorbij de minimale waarde van 0,50 m + NAP. Eventueel aanwezige vindplaatsen zullen hierdoor helemaal verstoord worden.

Afgezien van de bouw van de twee nieuwe vleugels, zal direct aan de langwerpige westvleugel (in de hoek) een uitbouw toegevoegd worden ten behoeve van de keukenfaciliteiten. Tussen de keuken en het oorspronkelijke woonhuis zal een serre aangelegd worden. De bouw van de keuken zal voor verstoring zorgen.

2.5 De gespecificeerde archeologische verwachting

Het onderzoeksgebied heeft vanwege de ligging op een strandwal een archeologische verwachting voor wat betreft vindplaatsen uit de bronstijd, ijzertijd, Romeinse tijd en middeleeuwen. Op basis van de gegevens uit de directe omgeving kan hierbij gedacht worden aan nederzettingsterreinen en/of akkerarealen.

¹⁰ Kuiper en Burger 2005.

Voor wat betreft de nieuwe tijd is er kans op waarden die verband houden met de voorgangers van het huidige landhuis. Er worden met name fundamenten en sporen van het landhuis uit de 17de eeuw en de nog oudere voorloper in de vorm van een boerderij verwacht.

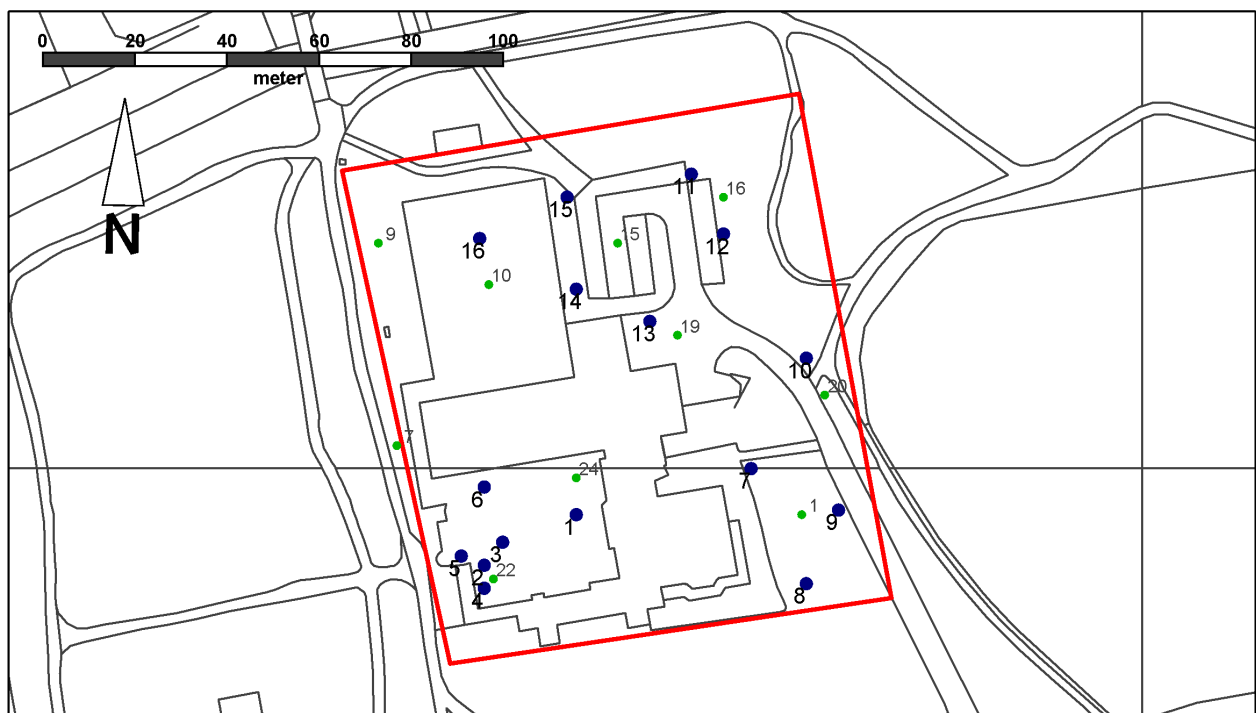
De diepte van de archeologische resten is vooralsnog onbekend. De bodem is waarschijnlijk plaatselijk verstoord door bouwwerkzaamheden en/of afzandingen. Het is niet duidelijk in hoeverre dit de eventueel aanwezige vindplaatsen heeft aangetast. Derhalve is het onderzoeksgebied onderworpen aan een inventariserend archeologisch onderzoek in de vorm van grondboringen. Dit om de archeologische verwachting te toetsen en met name om vast te stellen in hoeverre sprake is van een ongeschonden bodemopbouw.

3 Het booronderzoek

3.1 Doelstelling en methode

De geologische opbouw zoals aangegeven op de geologische kaart maakt duidelijk dat er kans is op archeologische waarden.¹¹ Het doel van dit booronderzoek was de opgestelde archeologische verwachting te toetsen. Daarvoor wordt een antwoord geformuleerd op de volgende vragen uit het Plan van Aanpak:

1. Hoe is de daadwerkelijke geologische bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied?
2. Is er een fasering aan te geven in de opbouw van het duingebied?
3. Hoe diep zijn recente verstoringen?
4. Zijn er archeologische indicatoren in duidelijk ontwikkelde bodems aanwezig?
5. Als er archeologische indicatoren zijn, kan er dan iets worden gezegd over aard, omvang, en kwaliteit van dit materiaal?
6. In welke mate stemmen de resultaten overeen met de verwachtingen?

Legenda

plangebied	Boringen DSB-Archeologie
1 Volgnommers boringen. Boringen archeologie en milieuboringen apart genummerd.	Milieuboringen

Afb. 4 Plangebied met de uitgevoerde boringen en de boringen van het milieuonderzoek uit 2005.

¹¹ Zie hoofdstuk 2 van dit rapport.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden zijn binnen het plangebied 16 boringen uitgevoerd (afb. 4). De boringen zijn uitgevoerd als Edelmanboringen. Ze zijn ten opzichte van terreinkenmerken in het RD-net geplot. De hoogteligging is bepaald aan de hand van een putdeksel in de Wijndaelerweg.

In afwijking op het PvA is niet in boorraaien, maar in een verspreid grid geboord. Daartoe is besloten omdat op het binnenterrein veel kleine bomen staan die het uitzetten van boorraaien onmogelijk maakten en het buitenterrein op veel plaatsen een asfaltverharding kent. Daarnaast is afgezien van boringen in het beboste, laaggelegen deel van het terrein. Dit deel van het terrein ligt onder 1 m + NAP, de dikte van de geroerde laag is hier tenminste 0.70 m dik.

Bij de analyse is ook gebruik gemaakt van milieuboringen uit 2005 die 2 meter of dieper onder maaiveld zijn gezet, deze boringen staan ook in afb. 4.¹² Hoewel deze boringen niet vanuit het oogpunt van archeologie zijn gezet, verschaffen ze wel inzicht in de dikte van de geroerde laag direct onder het maaiveld.

3.2 Resultaten en interpretatie

Op en om het terrein van het landhuis Ockenburgh zijn door de afdeling Archeologie 16 boringen uitgevoerd. Door een milieukundig onderzoeksbureau zijn op het zelfde terrein 10 boringen tot 2 meter of dieper uitgevoerd.¹³ De bodemopbouw in de meeste van deze boringen bestaat alleen uit zand, in bijlagen 2a en 2b staan de boorbeschrijvingen. Enkele boringen vragen om bijzondere aandacht. Die worden hierna besproken.

De boringen 2, 4 en 5 leverden op 40 tot 60 cm onder maaiveld vast puin op. Mogelijk heeft hier een ouder bouwwerk gestaan, wellicht een voorganger van het huidige landhuis.

De boringen hebben geen andere aanwijzingen voor archeologie opgeleverd. In de boringen 1 en 3 ligt op 1,5 meter onder maaiveld een sterk humeuze bodem. Deze is onder natuurlijke omstandigheden ontwikkeld en bevat geen enkele archeologische indicator. In de boringen 7 en 8, die in principe hoog genoeg begonnen om deze bodem ook aan te treffen ontbrak die. Aanwijzingen voor erosie van die bodem in deze boringen zijn niet gezien. Het lijkt echter logisch dat er wel degelijk sprake is van erosie, al was het maar op zeer lokale schaal.

In twee boringen (nrs. 13 en 14) bestaat de diepst aangetroffen eenheid uit matig fijn zand, dat in tegenstelling tot alle andere boringen ook met het blote oog waarneembare fragmenten schelp bevat. Matig fijn zand mag geassocieerd worden met strandafzettingen en zand dat in de duinvoet wordt aangetroffen. Gesteld kan worden dat in het gebied de strandvlakte tot een hoogte van ongeveer 0 m NAP door golfwerking is opgeworpen.

In vier boringen (nrs. 11, 12, 14 en 15) binnen het laaggelegen achterterrein is een 10 à 20 cm dik laagje veen aangetroffen. In boring 14 ligt dit direct op het “strandvlaktezand”. De laag zand eronder is (in lichte mate) doorworteld met vermoedelijk zeggenwortels.¹⁴ De verstoorde bovenlaag in boring 13 was zo dik dat hier het laagje veen in opgenomen lijkt te zijn. De ongeroerde zandlaag direct onder deze verstoring bevatte veel zeer fijne wortelresten. Die zijn

12 Kuiper en Burger 2005.

13 Het milieukundig onderzoek omvatte ook een groot aantal zeer ondiepe boringen (50 à 70 cm). In dit verslag zijn de originele boornummers gebruikt, waardoor een onderbroken reeks boornummers ontstaat.

14 Zegge is een gras wat veel aanwezig is in laagveenpakketten.

waarschijnlijk afkomstig van het veen dat hier direct bovenop lag. Enkele diepere milieuboringen op het achterterrein leverden op de diepte van het veen een duidelijk humeuze bodem op. In die boringen is geen sprake van doorworteling van de onderliggende laag zand.

De opbouw van de Laag van Voorburg (Oud Duin) is niet in één continue doorgaand proces verlopen. Dat wordt duidelijk als je naar de geologische kaart van Den Haag en omgeving kijkt. Rijswijk en Voorburg liggen op het meest oostelijke duin. Ten westen hiervan liggen nog twee strandwallen met daarop duinen. Ter hoogte van Monster – Loosduinen buigen deze drie duinenrijen naar elkaar toe. Dat hier duinen van zeer verschillende ouderdom over elkaar heen liggen heeft zeker invloed op de manier waarop archeologische vindplaatsen zich in het duin manifesteren. In het verleden is hier enig onderzoek naar gedaan in het gebied Solleveld.¹⁵ Ook tijdens de aanleg van een gasleiding in de Monsterseweg, ongeveer 500 m ten zuiden van de onderzoekslocatie, werd duidelijk dat vindplaatsen van zeer verschillende ouderdom door lagen stuifzand van elkaar gescheiden, boven op elkaar liggen.¹⁶ Ook het feit dat ijzertijd vindplaatsen en vindplaatsen uit de Romeinse tijd op het voormalige kampeerterrein Ockenburgh op elkaar gestapeld voorkomen wijst op een complexe opbouw van de Laag van Voorburg.

Tijdens het booronderzoek is een natuurlijke bodem herkend op een diepte van ongeveer 1,5 m + NAP. Zowel boven als onder deze bodem is het zand kalkarm tot kalkloos, en wordt daarom tot de Laag van Voorburg gerekend. Door het ontbreken van vondstmateriaal kan aan deze bodem geen datering worden gegeven. De dikte van de bodem wijst erop dat de vorming gedurende langere tijd door ging. Duidelijk is dat tijdens de opbouw van de Laag van Voorburg ter plaatse van het landgoed Ockenburgh sprake is van een fasering die echter niet scherp in de tijd kan worden geplaatst.

15 Van der Valk 1986.

16 Hagers en Van den Broeke 1994.

Legenda

Plangebied	Bodem op Laag van Voorburg
Gebied met vast puin ondiep onder maaiveld	Strandvlakteveen op Laag van Voorburg of Laag van Rijswijk
Boringen	

Afb. 5 Verspreiding van de humeuze bodem in de Laag van Voorburg en het strandvlakteveen op de Laag van Voorburg of Laag van Rijswijk in het plangebied. Daarnaast wordt het gebied aangegeven, waar zich vast puin in de ondergrond bevindt. Mogelijk stond hier een voorganger van het huidige landhuis.

3.3 Beantwoording onderzoeksvragen

1. Binnen het grootste deel van het gebied bestaat de bodemopbouw uit zand. In twee boringen is een duidelijk onderscheid waarneembaar tussen duinzand (fijn korrelig) en strandzand (grover van korrel en met macroscopisch waarneembare schelpfragmenten).
In drie boringen is met zekerheid strandvlakteveen aangetroffen. Dit veen ligt in één geval op het wat grovere strandzand (afb. 5). In de milieuboringen is hier een humeuze bodem herkend op een vergelijkbare diepte.

Het landhuis ligt op een tot duin opgestoven strandwal, hier ligt geen veen onder.

2. Het in de boringen 1 en 3 aangetroffen duinzand boven de bodem is niet duidelijk kalkhoudend en hoort waarschijnlijk bij de Laag van Voorburg. De in beide boringen aangetroffen bodem is zo dik, dat de vorming daarvan meerdere tientallen jaren in beslag moet hebben genomen. Er moet wellicht zelfs in eeuwen worden gedacht. De bodem valt echter niet te dateren, er zit geen archeologisch vondstmateriaal in. Door de ligging ruim boven het grondwater is botanisch materiaal ook zeer slecht geconserveerd en daarmee niet geschikt voor daterend onderzoek.

Er is dus wel een fasering in de opbouw van het duin, maar hoe die te plaatsen is in de ontwikkeling van het duingebied valt niet op basis van dit onderzoek te bepalen.

3. De bodem is tot maximaal 1 m onder maaiveld verstoord. In de laagste delen van het terrein is de verstoring het dikst. Op het binnenterrein is de verstoring ter plaatse van het vaste puin dikker dan op plaatsen waar puin ontbreekt.
De natuurlijke bodem die in de boringen 1 en 3 aanwezig was, ligt hoger dan de ontgraving direct naast de (te slopen) bebouwing uit de jaren zeventig. In de boringen die in het lage deel van het terrein zijn uitgevoerd is die bodem door afgraving of erosie reeds verdwenen.

4. Archeologische indicatoren in bodems zijn niet aangetroffen. Wel is achter het westelijke deel van het landhuis een zone gevonden waar op een diepte van 50 à 60 cm onder maaiveld veel en vast puin aanwezig is. Mogelijk gaat het om restanten van funderingen van voorgangers van het huidige landhuis.

5. Het gebied waar vast puin in de ondergrond aanwezig is, is relatief beperkt van omvang en beslaat slechts enkele tientallen vierkante meters (afb. 5).

6. De lage ligging van het achterterrein (rond 1 m + NAP) was op basis van de beschikbare documentatie niet verwacht. Evenmin was de aanwezigheid van veen op enige plaats binnen het plangebied verwacht.

De bodem die in de boringen 1 en 3 werd gevonden past, ondanks het ontbreken van archeologische waarden, binnen het opgestelde verwachtingsmodel. Immers, om bewoning mogelijk te maken moet er eerst een oppervlak zijn waarop gewoond kan worden. Het aangetroffen (vaste) puin in de westhoek van het terrein lijkt een bevestiging te vormen van de archeologische verwachtingen voor de (late) middeleeuwen en nieuwe tijd.

4 Conclusies en selectieadvies

In verband met de bouw van een congreshotel in de vorm van uitbreidingen bij het landhuis Ockenburgh is een bureauonderzoek archeologische waarden en een Inventariserend Veldonderzoek-boringen uitgevoerd. Dit omdat het te bebouwen perceel is gelegen op een strandwal en derhalve een archeologische verwachting heeft voor bewoning vanaf de bronstijd tot en met de nieuwe tijd. Op basis van het bureauonderzoek worden nederzettingsterreinen en/of akkerarealen verwacht. Hierbij kan met name gedacht worden aan fundamenteen en sporen van de voorgangers van het huidige landhuis Ockenburgh.

Het booronderzoek heeft aangetoond dat het terrein geen archeologische waarden (meer) bevat, met uitzondering van de zuidwesthoek, op de plaats van de te bouwen keuken. Hier is vrij dicht onder het maaiveld, op circa 0,50 m diepte, veel baksteen aangetroffen. Het is niet duidelijk of dit puin of oude fundamenteen betreffen. Vanwege de ligging vrij direct onder het maaiveld, is de kans op verstoring door de bouwwerkzaamheden aanzienlijk.

Bovenstaande maakt duidelijk dat in de zuidwesthoek van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de te bouwen keuken, een kleinschalig Inventariserend Veldonderzoek-proefsleuven noodzakelijk is voor verdere waardebeoordeling. Het resterende deel van het terrein wordt vrij gegeven.

Literatuur- en bronnenlijst

- Broeke, P.W. van den, en J.-K.A. Hagers, 1994, *Gasleiding als aanleiding*. (Haagse Oudheidkundige Publicaties 1). Den Haag.
- Bulten, E.E.B., 2005, 'Archeologie in Den Haag in 2004, Monsterseweg' in: *Jaarboek Die Haghe* 2005, p. 196.
- Kersing, V.L.C., en J.A. Waasdorp, 1993, *Romeinen op Ockenburgh. Verslag van een archeologisch onderzoek in 1993*. Intern rapport. Den Haag.
- Kersing, V.L.C., en J.A. Waasdorp, 1996, *Romeinen op Ockenburgh. Verslag van een archeologisch onderzoek in 1995*. Intern rapport. Den Haag.
- Kersing, V.L.C., en J.A. Waasdorp, 1995, *Romeinen op Ockenburgh. Verslag van een archeologisch onderzoek in 1994*. Intern rapport. Den Haag.
- Koopmans, B., 2000, *Over bossen, parken en plantsoenen. Historisch groen in Den Haag*. (VOM-reeks 2000, 4). Den Haag.
- Kuiper & Burger Bodem en Water B.V., 2005, *VO Monsterseweg 4-6 te Den Haag*. Zoetermeer.
- Valk, L. van der, 1986, *Inventarisatie van archeologische waarden van de duinterreinen Solleveld en Ockenburg, Westduinen, gemeente 's-Gravenhage*. Den Haag.
- Veen, M.M.A. van, en J.A. Waasdorp, 2000, *Archeologische-geologische kaart van Den Haag*. (Haagse Oudheidkundige Publicaties 5). Den Haag.
- Vos, P.C., Rieffe, E.C., en E.E.B. Bulten, 2007, *Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk*. Den Haag.
- 1712: Kaart van Delfland door N. Kruikius.

Bijlage 1 Archeologische perioden

Periode	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	1500 na Christus-heden
Late-Middeleeuwen	1050 na Christus-1500 na Christus
Vroege-Middeleeuwen	450 na Christus-1050 na Christus
Romeinse tijd	12 voor Christus-450 na Christus
IJzertijd	800 voor Christus-12 voor Christus
Bronstijd	2000 voor Christus-800 voor Christus
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 voor Christus-2000 voor Christus
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 voor Christus-4900 voor Christus
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 voor Christus-8800 voor Christus

Bijlage 2a Boorstaten archeologisch onderzoek

VST = verstoord; Z = zand; Zv = venig zand; zeer sterk humeus zand;

1 en 2 in de kolommen houtskool, aardewerk, humus en ijzeroxide staan voor respectievelijk weinig aanwezig

(< 1 volume%) en aanwezig (> 1 volume%)

Boornummer	bovenkant laag (m NAP)	Onderkant laag (m NAP)	Laag	Hoofdkleur	Bijkleur	tint	houtskool	aardewerk	humus	ijzeroxide	opmerkingen
1	3,10	2,40	VST								
	2,40	1,60	Z	geel							
	1,60	1,30	Z	bruin					2		
	1,30	1,10	Z	geel		licht					schoon
	1,10	0,10	Z	grijs		zeer licht					
2	3,00	2,20	VST								baksteen
3	2,90	2,10	VST								
	2,10	1,50	Z	geel						1	
	1,50	1,20	Z	grijs					2		
	1,20	0,40	Z	geel	grijs						
4	2,90	1,90	VST								geen puin
5	3,00	2,50	VST								puin op 50cm
6	1,25	0,65	VST								
	0,65	-0,55	Z	grijs		zeer licht					schoon
7	3,00	1,90	VST								
	1,90	0,00	Z	geel	grijs	licht					
8	2,30	1,40	VST								
	1,40	0,30	Z	geel		licht					
	0,30	-0,20	0								grondwater
9	1,30	0,70	VST								
	0,70	-0,70	Z	geel		zeer licht					
10	1,25	0,65	VST								
	0,65	0,45	Z	geel	bruin						
	0,45	-0,55	Z	geel		licht					
11	0,90	0,50	VST								
	0,50	0,30	Z	geel	grijs						
	0,30	0,15	Zv	bruin							
	0,15	-0,10	Z	grijs		licht					
	-0,10	-0,35	Z	grijs	geel						grondwater
12	0,85	0,25	VST								
	0,25	0,15	Zv	bruin							
											vanaf 0.80 grondwater vlekkelig
	0,15	-0,15	Z	grijs							
	-0,15	-0,65	Z	grijs		licht					schoon

Boornummer	bovenkant laag (m NAP)	Onderkant laag (m NAP)	Laag	Hoofdkleur	Bijkleur	tint	houtschool	aardewerk	humus	ijzeroxide	opmerkingen
13	0,90	0,10	VST								
	0,10	-0,10	Z	geel							fijn
	-0,10	-0,30	Zv	bruin							
	-0,30	-0,60	Z	grijs							matig fijn
14	0,95	0,05	VST								
	0,05	-0,45	Z	grijs							matig fijn
15	0,95	0,05	VST								
	0,05	-0,55	Z	grijs							
16	0,85	0,35	VST								
	0,35	-0,65	Z	geel							schoon

Bijlage 2b Boorstaten milieuonderzoek

VST = verstoord; Z = zand; Zv = venig zand; zeer sterk humeus zand;

1 in de kolommen houtskool, aardewerk, humus en ijzeroxide staat voor weinig aanwezig (< 1 volume%)

Boornummer	bovenkant laag (m NAP)	onderkant laag (m NAP)	Laag	Hoofdkleur	Bijkleur	tint	Houtskool	Aardewerk	Humus	ijzeroxide	opmerkingen
1	2,50	2,00	Z	bruin					1		
	2,00	0,00	Z	geel		zeer licht					
	0,00	-1,50	Z	grijs		licht					
7	3,10	2,10	Z	bruin					1		
	2,10	1,10	Z	geel		zeer licht					
9	2,50	1,00	Z	bruin					1		
	1,00	0,50	Z	geel		zeer licht					
10	1,10	0,60	Z	bruin					1		
	0,60	0,20	Z	geel		zeer licht					
	0,20	-0,20	Z	bruin					1		
	-0,20	-1,70	Z	grijs		licht					
15	1,05	0,95	V	0							
	0,95	0,55	Z	geel		zeer licht					
	0,55	0,05	Z	bruin					1		
	0,05	-0,95	Z	grijs		licht					
16	1,25	0,65	Z	bruin					1		
	0,65	-0,75	Z	geel		zeer licht					
19	1,10	1,00	VST	0							
	1,00	0,10	Z	geel		zeer licht					
	0,10	-0,40	Z	bruin					1		puin
	-0,40	-0,90	Z	grijs		licht					
20	1,25	0,75	Z	bruin					1		
	0,75	-0,75	Z	geel		zeer licht					
22	3,05	2,55	Z	bruin					1		
	2,55	1,05	Z	geel		zeer licht					
24	1,00	0,90	VST	0							
	0,90	0,50	Z	bruin							vuil
	0,50	0,00	Z	geel		licht					
	0,00	-1,00	Z	geel		zeer licht					

